

Interpretácia a reinterpretácia v jazze, rocku a pop music

Medzinárodná vedecká konferencia

8. októbra 2026

Miesto: Filozofická fakulta, Univerzita Komenského, 811 02 Bratislava, Gondova 2, miestnosť 239

9:25 – otvorenie, doc. Vladimír Zvara, PhD., prodekan, FiFUK

9:30-12:15, chairman: Aleš Opekar

1. Maciej Smółka (Poland, Jagiellonian University in Krakow, Institute of American Studies and Polish Diaspora): Inscenovanie minneapoliskeho soundu: Reinterpretácia hudobného dedičstva v divadle, na baseballovom štadióne a na pouličnej slávnosti

2. Stefano Marino (Italy, University of Bologna, Dpt. Of Arts): „Tlač na mňa a ja sa vzopriem“: Estetické a sociálne dimenzie hudobnej subkultúry grunge

3. Marcus Zagorski (Comenius University Bratislava, Faculty of Arts, Dpt. Of Musicology): Fonognózia: zvuk a ticho mimo antropocentrizmu

10:00-10:15 prestávka

4. Jouni Järvinen (Finland, University of Helsinki, Faculty of Humanities, Aleksanteri Institute): Prebudzte svoje uši: zvuk, empatia a politické možnosti

5. Julijana Zhabeva Papazova (Skopje-Faculty of Music, independent scholar, Macedonia): Tajomstvo bulharských hlasov a Lisa Gerrard – reinterpretácia vzťahu medzi západnými a východnými skúsenosťami

12:15-13:15 obed

13:15-15:15, chairman: Marcus Zagorski

6. Aleš Opekar (Czech Republic, Czech Academy of Sciences, Institute of Art History, Dpt. Of Musicology, Prague): Stará kritika, nové prameny: Reinterpretace II. československého beatového festivalu v zrcadle dobového tisku a nově objevených archivních dokumentů

7. Jan Blüml (Czech Republic, Palacky University, Faculty of Arts, Olomouc): Hudobná kritika v podmienkach štátneho socializmu: prípad českého časopisu o populárnej hudbe Melodie

8. Peter Michalovič (Comenius University Bratislava, Faculty of Arts, Dpt. Of Aesthetics): Zvonky, zvoňte – hudobná udalosť

9. Yvetta Kajanová (Comenius University Bratislava, Faculty of Arts, Dpt. Of Musicology): Celostný prístup k pop music: komparatívna a multi-dimenzionálna analýza legend pop music

4. novembra 2026, 13:00-14:30, miestnosť č. 309

Gary Carner: Pepper Adams's The Baritone Saxophonist's Journey of Joy

4. novembra 2026, 15:00-16:30, miestnosť č. 309

Workshop: David Kollar – elektronická kompozícia a možnosti AI

Koncept: prof. Yvetta Kajanová, PhD.

Podporené grantom V-1/0016/23 (Hudobná, kritická a štýlová interpretácia jazzu, rocku, európskej hudby 20. storočia a súčasnosti)

Organizátor: Katedra muzikológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, International Association for the Study of Popular Music – Central, Eastern and Southeastern Europe (IASPM CESE)

Organizačný štáb: prof. Yvetta Kajanová, PhD., Magdaléna Elzerová

<https://fphil.uniba.sk/en/departments-and-research-centres/katedra-muzikologie/>

Kľúčové slová: interpretácia, jazz, rock, pop music, európska hudba, hudobná kritika, zvuková krajina

Súčasný charakter kompozície je ovplyvnený interpretačnými technikami, keďže skladateľ nového milénia je často aj interpretom svojich diel. Naopak, jazzoví hudobníci, opierajúci sa tradične skôr o interpretáciu, posilňujú kompozičné aspekty na vystúpeniach. Hudobná interpretácia (performance) a textovo-kritická interpretácia (kritik) skúmajú síce ten istý kompozičný objekt, avšak výsledok je odlišný v závislosti od kompetencie a netradičného zvukového prostredia (sound environments). Do konkrétnych vystúpení je priamo zapojený poslucháč a prostredie prostredníctvom participácie. Projekt skúma súčasné a minulé kritické interpretácie jazzu a artificálnej hudby, mieru participácie poslucháča (participatory sense-making, ear worm fenomén), intenzitu jeho zážitku (peak experience), štúdie o zvukovej krajine (soundscape) v súčasnej kompozícii vo vzťahu ku klimatickým zmenám a filozofii hlbokkej ekológie. Zistené fakty konfrontuje s vlastnými analytickými zisteniami.

Ciele:

1. Hľadať spoločné a odlišné znaky hudobnej interpretácie – hudobno-kritickej interpretácie (kľúčový pojem kompetencia).
2. Aktualizovať vzťah skladateľ-interpret-poslucháč-muzikológ a výsledky ich práce: dielo-koncert-zážitok-písané slovo.
3. Preskúmať vplyv netradičných, ľudových nástrojov a netradičného zvukového prostredia na súčasný vývoj.
4. Prehodnotiť historickú interpretáciu jazzu v dobovej kritike v starých a nových časopisoch.
5. Skúmať vybrané skupiny hudobníkov – profesionálov (skladateľov a interpretov) vo vzťahu k psychologickému fenoménu – „ušný červ“ („ear worm“), nekonečne sa opakujúci motív v mysli.
6. Analyzovať vybrané kompozície slovenských a svetových autorov v súčasnosti, ktoré vedú skôr k filozofickým koncepciám hudby než k prirodzenému muzikantstvu.
7. Preskúmať hranice konceptov prírody a zvukovej krajiny na pozadí vývoja hudobno- kritického myslenia skladateľov hudby 20. storočia.
8. Prehodnotiť súčasné skladateľské koncepcie s interpretačnými teóriami – formalizmus, štrukturalizmus, semiotika, neopragmatizmus, fenomenológia, Gestalt, hermeneutika, konceptov prírody a zvukovej krajiny...
9. Objasniť, aké sú súčasné formy prezentácie európskej kompozície – festival, koncert, interaktívna kompozícia...
10. Aká je návštevnosť koncertov na Slovensku/iných krajinách v porovnaní s návštevnosťou streamingových služieb? Médiá, virtualita a participácia poslucháča online, offline, analýza ich komentárov pri live streamingoch a internetových streaming services (youtube).
11. Podniknúť výskum subkultúry nonartificálnej hudby na Slovensku zo sociologicko- estetického hľadiska, ale aj analýzy skladieb a interpretácie (power chord, distortion guitar sound, rhythmic pattern).

Súčasný stav výskumu:

Pojem interpretácia má v muzikológii dvojaký význam: interpretácia hudobníka (performative interpretation, Levinson 1993), ktorý má nezastupiteľné miesto v hudobno-komunikačnom procese (Adorno 1968, Dahlhaus 1970), ale súčasne aj ako interpretácia textu. Pri oboch typoch sa interpretuje ten istý umelecký objekt (Paul Thom, 2006). Pokým performatívna interpretácia objektu je vždy inherentne plurálna, kritická interpretácia textu často smeruje len do jednej syntetizujúcej interpretácie muzikológa-teoretika. Oba prístupy sledujú koncepciu skladateľa, vyjadrenú v znakoch (Silverman 2007), pričom vstupujú do vzťahov čitateľ-text-interakcia (Elliott 1995, Rosenblatt 1994), hľadajú pôvodné významy podľa „flow“ teórie, podľa ktorej je pri „performing“ osobnosť plne ponorená do pocitov s vysoko energetickým sústredením sa na aktivitu, ktorá ho pohlcuje v čase (Csíkszentmihályi 1975). V hudobno-kritickej interpretácii vzniká rôznorodý výklad hudobnej histórie. Hudobná kritika rozlišuje kritiku hudobného diela a kritiku interpretácie (performance), avšak zdôrazňuje vysoký podiel subjektivismu a abstrakcie hudby (Dean 1980). Podľa hudobnej kritiky je možné vystopovať vývoj publika, ale aj dejinný vývoj (Danuser, 1996, Taruskin 2010). K dispozícii je výklad vývoja udalostí v európskom jaze (Martinelli 2018), vplyvy artificálnej a nonartificálnej hudby na formovanie európskeho jazzu (Cerchiari & Cugny & Kerschbaumer, 2012), vplyv dobovej ideológie a socialistického realizmu na európsky jazz (Pickhan & Ritter & Kajanová & Pietraszewski & Bluml, Peter Lang Verlag 2010-2019, vol., 1-6) a vývoj podľa popularizačných fenoménov jazzu (Matzner & Motyčka & Wasserberger, 2018). Hudobná kritika bola predmetom výskumu len v čiastkových výsledkoch (Albrecht, 1986), často sa zameriavala viac na historický vývoj kritického myslenia, než na súčasnú analýzu kritikov (Braun 1972, Hrková, 1986, Conway 2012). Len niektoré publikácie sledujú aj súčasný stav hudobnej kritiky, jej rôznorodosť vo forme, obsahu (Pečman 1981, Letzle, 1992, Kajanová, 2010, konferencia Hudobná kritika, IULM Milano 2021, Kajanová & Lombardi-Vallauri 2026). Aké umelecké hodnoty predkladá súčasná hudobná kultúra bez ohľadu na žáner a štýl (Rahn 1989), ako ich možno prezentovať prostredníctvom hudobno-kritickej interpretácie (J. Mukařovský, I. Hrušovský, teória intersonickosti...). Aká je intenzita umeleckého zážitku poslucháča súvisí s formami prezentácie súčasnej hudby. V hudobnej praxi má aktivovanie sense-making vždy veľmi silný zmysel (Cuffari & Di Paolo&Jaegher, 2015; Schiavio & Jaegher 2017), pretože objekt a prebiehajúce dynamické procesy (autonómia hudby, adaptácia, aktivita, význam, skúsenosť a interakcia=autonomy, adaptivity, agency, meaning, experience, interaction) ich tvarujú cez systematické a vzájomné vplyvy každého jednotlivca. Sociálna dynamika ako koordinácia a interakcia majú silný účinok na jednotlivca či už hovoríme o koncerte, alebo reprodukovanej hudbe. Ovládanie remesla, ako kritérium profesionality v klasickej „dobro komponovanej hudbe, ktorá je štýlová a kompozično- technicky uzavretá“ (Dahlhaus 1970) nie je podmienkou napríklad v rockovej hudbe, ak hudobníci ponúknu perfektnú komunikatívnu akciu smerujúcu k extáze (Kajanová 2022). Habermas (1987) hovorí, že umenie, teda i hudba, sú súčasťou komunikatívnej akcie, ktorej scéna je široko konštruovaná a predpokladá individuálnu spontaneitu.

Otázky vzťahov medzi racionalitou a emocionalitou, modernou a postmodernou, avantgardou a mainstreamom, komunikatívnosťou a modernizmom v kompozícii rieši mnoho teoretikov súčasnosti (Gianmario Borio, 1993, 2014, Clayton & Herbert & Middleton, 2003, Georgina Born, 2000, Dereck B. Scott, Susan McClary...)

Termín earworm poukazuje na škodlivé účinky hudby (Beaman & Williams, 2010), ale aj na súvislosť s preferenciou žánrov a štýlov (články v časopise *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, Goldstein & Vartanian eds.). Je však potrebné prehodnotiť interpretáciu hudby ako fenoménu vrcholného zážitku (peak experience, Maslow, 1964) pri naplnení ľudskej potreby v súčasných ponukách v kultúre.

„Ekologický obrat“ možno chápať ako súčasť širšej oblasti „ekokritiky“, ktorá vznikla v literárnej vede. V hudbe sa tejto téme hovorí „ekomuzikológia“ a uvažuje sa o vzťahoch medzi prírodou, hudbou a zvukom (Allen, 2016), ktoré sa stali obzvlášť významnými ako reakcia na globálnu klimatickú krízu. Osobitne nás zaujíma oblasť „soundscape studies“, ktorú inicioval kanadský skladateľ R. Murray Schafer (Schafer, 1993), a myšlienky filozofa Arne Naessa (Naess, 2005).